

Funktionalisme

ca. 1930-1970

Tekst Lise Pedersen, Syddansk Erhvervsskole.

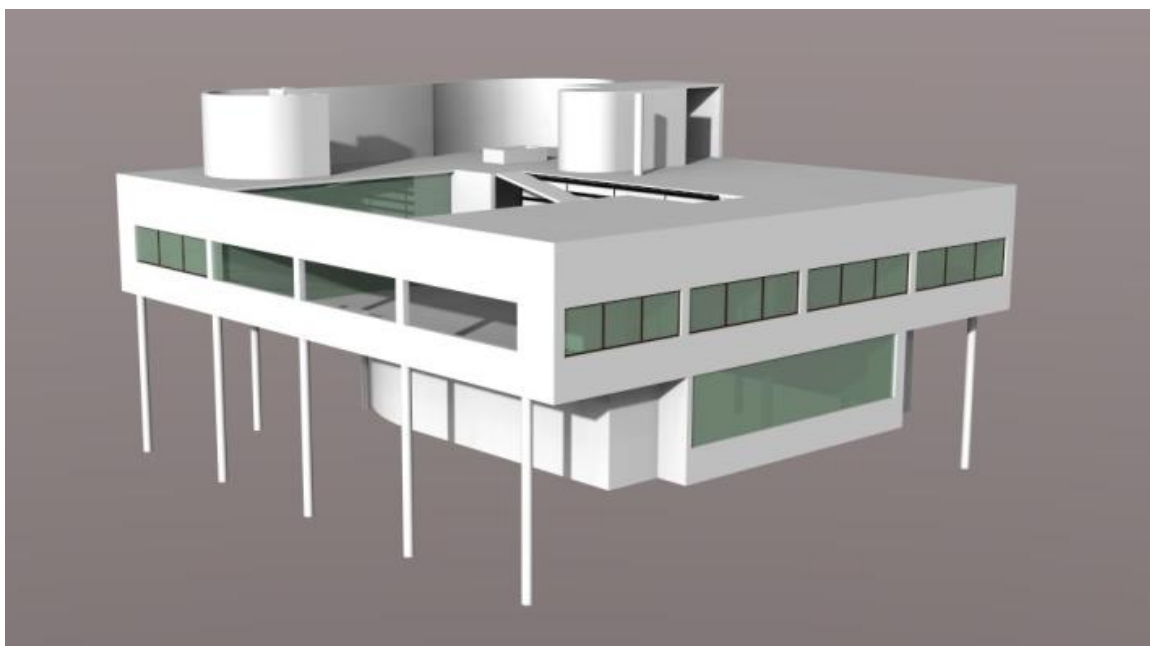
Illustrationerne i hæftet er udført i tegneprogrammet sketch up, modeller er hentet i programmets 3D warehouse.

Tak til Sadolin (Akzo Nobel) for tilladelse til brug af illustrationer fra "Sadolin Nyt" årgangene 1940-1960.
Øvrige illustrationer er fra "Frisk Syn" årgangene 1934-1970

Indholdsfortegnelse:

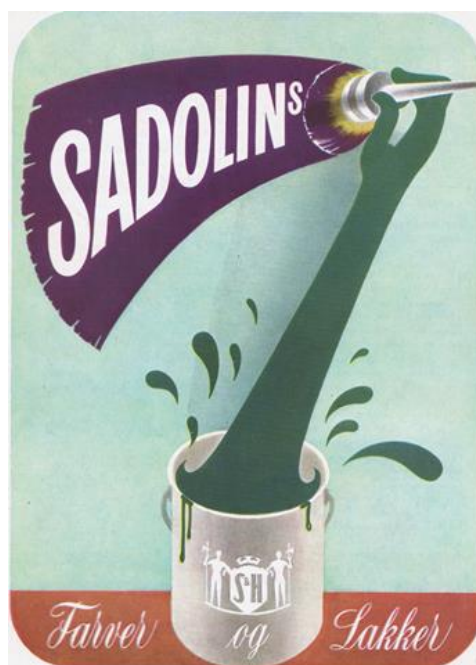
- Funktionalismens oprindelse og kendetegn side 3
- Funktionalismens formål side 4
- Funktionalistisk arkitektur efter udlandets idealer side 5
- Funktionalistisk arkitektur forenet med danske skikke side 6
- Dansk design side 7
- Eksempler på dansk design side 8
- FDB møbler side 9
- Funktionalismens anvendelse af farver side 10
- Malerfaget og funktionalismen side 11
- Dekoration side 12-13
- Farver side 14
- Tapet side 15
- Nøglebegreber til brug ved bedømmelse af svendeprøver side 16
- Litteraturliste side 17
- Links side 18

Funktionalismens oprindelse og kendetegn

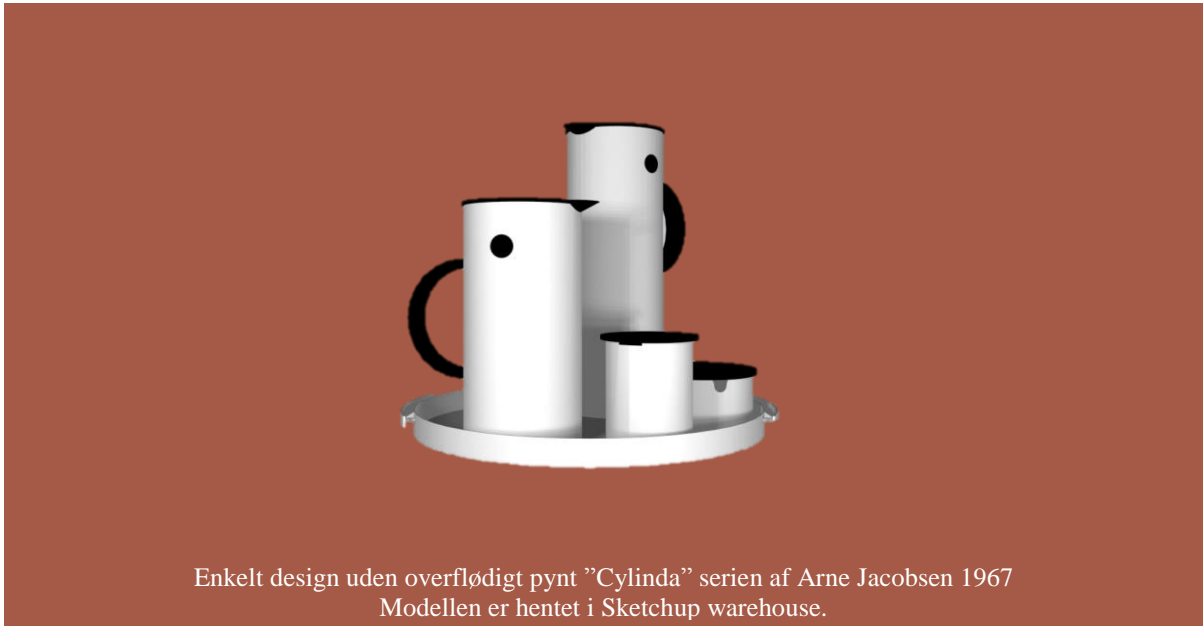
Villa Savoy bygget af Le Corbusier i perioden 1929-1931. Le Corbusiers arkitektur havde stor indflydelse på Danske Arkitekter i funktionalismen. Modellen i illustrationen er hentet i Sketchup warehouse.

Funktionalismen eller modernismen, som perioden også kaldes af mange, opstår så småt i Danmark efter 1. verdenskrig. Danske arkitekter og formgivere var allerede i 1920'erne stærkt påvirket af den tyske Bauhaus bevægelse. I særdeleshed den schweizisk fødte franskmand Le Corbusier. Fælles for både udenlandske og danske arkitekter var, at de gjorde op med den forudgående historicismes forvirrede blanding af tidligere tiders stilarter. Funktionalismen slog først for alvor igennem i Danmark omkring 1930. Det skete efter en stor byggeudstilling i Stockholm samme år. De fundamentale træk ved funktionalismen var, at alle overflødige detaljer blev skrælet væk. Man tog udelukkende hensyn til tingenes formål og funktion. Disse forenede man med en moderne og enkel formsans.

Plakat fra 1948.

Funktionalismens formål

Et af hovedformålene i funktionalismen var at skabe lyse velfungerende boliger for flest mulige. Den grundlæggende tanke var, at hvis mennesker boede godt, fik frisk luft og sol, ville de blive lykkeligere og mere velfungerende samfundsborgere. Dermed ville et bedre samfund blive skabt. Et yderligere træk ved funktionalismen var, at man fjernede alt overflødig pynt fra brugsgenstande. Ord som kunsthåndværk blev erstattet af begreber som design og brugskunst. Forskellen på disse begreber var, at kunsthåndværk ikke kunne massefremstilles. Det kunne design og brugskunst derimod. Man mente, at alle skulle have mulighed for at anskaffe sig smukke funktionelle brugsgenstande. Design fra denne periode satte for alvor Danmark på verdenskortet og var med til at skabe begrebet "Dansk design".

Funktionelle brugsgenstande uden overflødig pynt

Funktionalistisk arkitektur efter udlandets idealer

Eksempel på funktionalistisk arkitektur. Huset er opbygget af kuber efter udlandets idealer, opført i jernbeton eller pudsede mursten og efterfølgende malet med cementpulvermaling. Model af Arne Jacobsens hus fra Gotfred Rodes Vej 2 i Charlottenlund er hentet i Sketchup warehouse og farvesat med inspiration fra Frits Schlegels hus på Bernstorffsvej 17 i Hellerup.

I Danmark byggede nogle arkitekter efter de udenlandske forbilleder som f.eks. Le Corbusier. De opførte kubeformede huse med flade tage opført i det nye materiale jernbeton. Facaderne på disse huse var enten malet hvide, eller i en til flere kulører med de nye moderne cementpulvermalinger. Disse pulvere fandtes i mange forskellige nuancer. I blandt de arkitekter der byggede efter de udenlandske idealer var Arne Jacobsen, der er kendt for bygningsværker som SAS hotellet i København, rådhuset i Aarhus, Nationalbanken, lejlighedskomplekset Bella Vista i Klampenborg osv. Udover Arne Jacobsen byggede bl.a. Frits Schlegel, brødrene Mogens og Flemming Lassen også efter de nye idealer.

SAS hotellet i København tegnet af Arne Jacobsen

Funktionalistisk arkitektur forenet med Danske skikke

Eksempel på boligkarre opført i mursten med tegltag, store ruder, spinkle rammer og sydvendte altaner. Modellen er hentet i sketchup warehouse og efterfølgende farvesat.

Andre arkitekter tog kun dele af de udenlandske idealer til sig og forenede dem med traditionelle danske byggeskikke. De byggede i mursten og brugte teglsten til tagene. Blandt disse arkitekter var bl.a. Kay Fisker, C.F.Møller og Poul Stegman. Den sidste gruppe fik størst betydning for eftertidens boligbyggeri i Danmark. Begge grupper tilstræbte en indretning i boligerne der lod så meget lys som muligt komme ind i rummene. Det gjorde de ved hjælp af vinduer med spinkle rammer og store ruder. Bygningerne var ofte forsynet med sydvendte altaner eller terrasser. Beboerne fik derved mulighed for sol og luft, selvom de boede i byen.

Plakat fra 1948.

Dansk design

Stolen ”Ægget” designet af Arne Jacobsen, teaktræsskænk af Arne Vodder, lampe af Poul Henningsen, træbænk af Kay Bojesen, kubus stage af Mogens Lassen.
Illustration Lise Pedersen. Modellerne i illustrationen er hentet i Sketchup warehouse, efterfølgende farvesat og indsat i 3D model tegnet i Sketchup

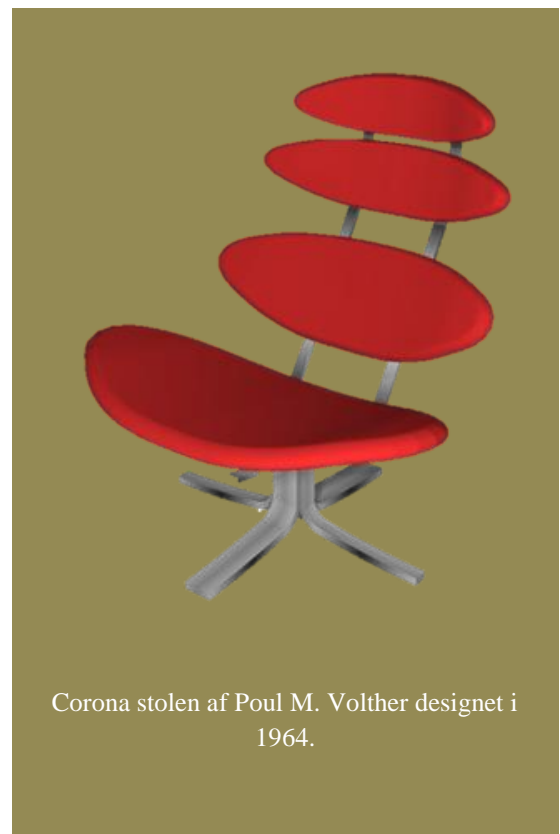
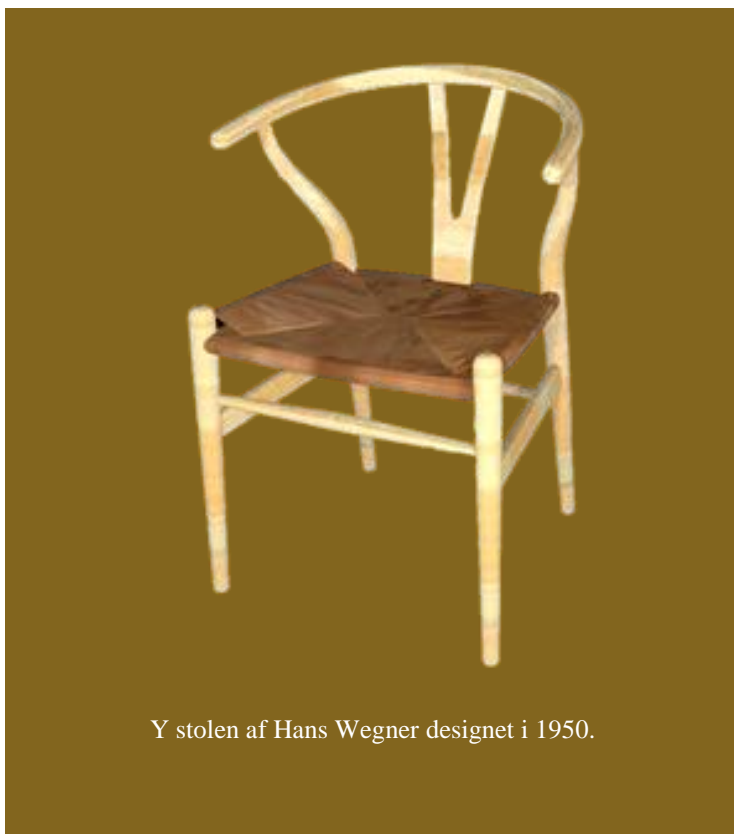
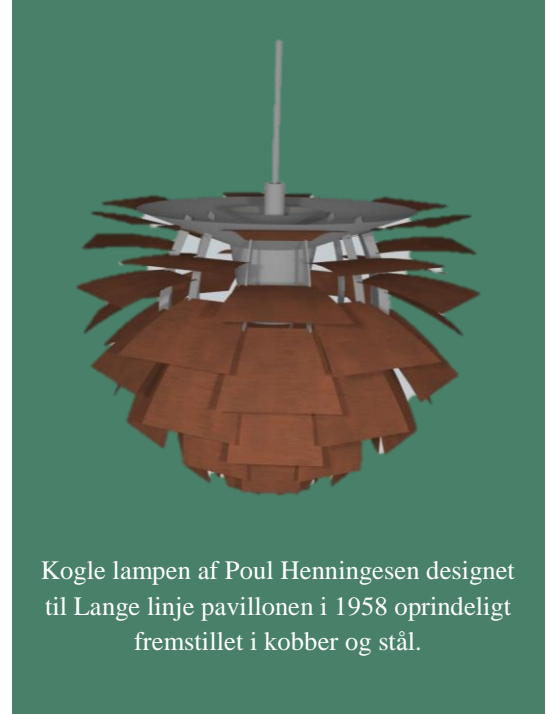
Funktionalismen var en tid, hvor der skete meget nyt i Danmark inden for design og møbelarkitektur. Mange Danske arkitekter beskæftigede sig, udover at tegne bygninger, også med at designe møbler og brugsting. Mange af disse arkitekter har haft stor betydning for eftertidens måde at formgive på. Arkitekterne lagde stor vægt på at bruge ærlige og naturlige materialer til fremstillingen af produkterne. Teaktræ, egetræ, læder og uld var nogle af de foretrukne materialer. Mange af møblerne blev snedkerfremstillet, hvilket gjorde at den brede befolkning syntes, at de var alt for dyre. Og i øvrigt syntes de, at det moderne design var alt for koldt og ikke særlig hyggeligt.

Eksempler på Danske designere der har haft stor betydning for eftertidens måde at formgive på.

- Poul Henningsen
- Arne Vodder
- Hans J. Wegner
- Finn Juhl
- Børge Mogensen
- Kaare Klint
- Poul Kjærholm
- Poul M. Volther
- Kay Bojesen M.fl.

Eksempler på Dansk design

Modellerne til illustrationerne er hentet i Sketchup warehouse og efterfølgende farvesat.

FDB møbler

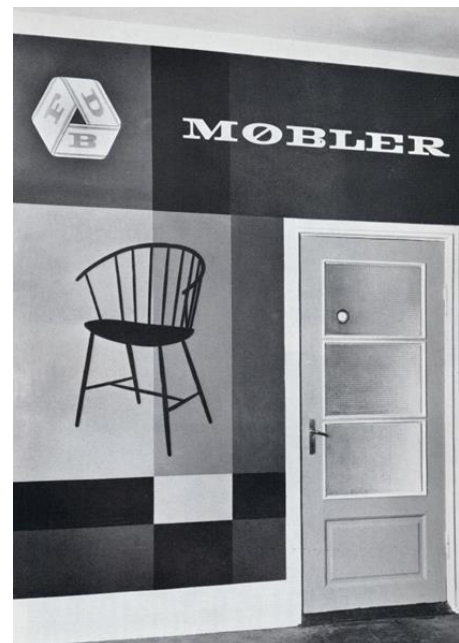

Stue indrettet med ”Tremme” møbler designet af Børge Mogensen og gyngestol designet af Hans J. Wegner. Illustration Lise Pedersen. Modellerne i illustrationen er hentet i Sketchup warehouse, efterfølgende farvesat og indsat i 3D model tegnet i Sketchup.

Det viste sig hurtigt at være umuligt at få den almindelige befolkning til at købe de dyre snedkerfremstillede møbler. Derfor besluttede Fællesforeningen for Danske Brugsforeninger ”FDB” at tage ansvar for opdragelsen af arbejderklassen til en ny og bedre livsstil. De hyrede nogle af de store arkitekter til at designe lette og bekvemmelige møbler. Heriblandt Børge Mogensen og Hans J. Wegner. FDB satte i 1945 en storstilet reklamekampagne med sloganet ”En lys og lykkelig fremtid” i gang. Folket måtte overbevises om, at de ville få et bedre og lykkeligere liv hvis de indrettede sig mere funktionelt.

Klik på linket herunder og se reklamefilmen ”En lys og lykkelig fremtid”

<http://samvirke.dk/fdbmoebler1945>

Vægdekoration med FDB reklame udført af lærling fra Odense malerskole i 1967. Billedet er fra bladet ”FRISK SYN” et årsskrift udgivet af Odense malerskoles elevforening.

Funktionalismens anvendelse af farver

Farveforslag til opholdsstue udført af malermester Eigil Alslev. Spiseområdet er defineret med en lys grøn farve og loftet i en klar mættet orange. Dør og træværk er fremhævet i 2 blå nuancer inspireret af Le Corbusiers måde at anvende farver på. Forslaget vandt 1. præmie i en farvelægningskonkurrence udskrevet af Sadolin i 1950. Billedet er gengivet med tilladelse fra Sadolin (Akzo Nobel)

Tiden før funktionalismen havde budt på overmøblerede rum. Rummene var ofte malet i dunkle farver på alle vægge eller tapetseret med mørke tapeter. Døre og karme var ofte forsynet med træ imitationer. Det var på tide at nytænke brugen af farver i rum. Le Corbusier var her tone angivende i sin måde at anvende farver på. Le Corbusier brugte farver på en helt anden måde, end man var vant til. De enkelte områder i f.eks. opholdsstuen blev defineret ved hjælp af særlige farver. Spiseområdet, læseområdet osv. fik sin egen farve. Konstruktive dele i boligen som f.eks. radiatorer og rør fik særskilte farver for at fremhæve deres funktion. Farvernes psykologiske og fysiske indflydelse på mennesket var også en vigtig del af Le Corbusiers måde at bruge farver på.

2. præmieforslag fra Sadolins farvelægningskonkurrence i 1950. Billedet er gengivet med tilladelse fra Sadolin (Akzo Nobel)

Klik på linket herunder og se Le Corbusiers forslag til harmoniske farvesammensætninger.

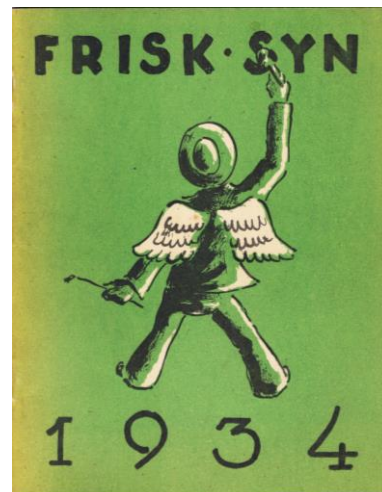
<http://www.lescouleurs.ch/1/le-corbusier/architecture-colours/>

Malerfaget og funktionalismen

Friskt og festligt farveforslag til opholdstue. Dette faldt ikke i hverken maleren eller kundens smag lige med det samme. Farveplanlægningskonkurrencer blev udskrevet i samarbejde med de tekniske skoler med det formål at skabe et nyt syn på indretning med farver. Billedet er fra Sadolin Nyt årgang 1950. Gengivelse med tilladelse fra Sadolin (Akzo Nobel)

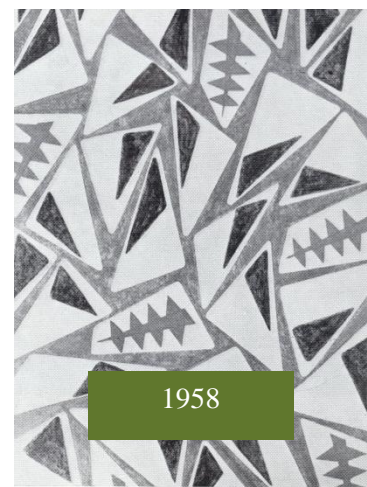
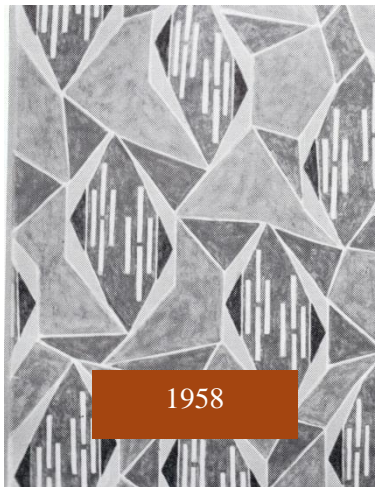
I malerfaget var der delte meninger om de nye anbefalinger vedr. brugen af farve i arkitekturen. De fleste mente nok, at det var lige festligt nok med flere farver i et rum eller på facaden. Mange malere mente i øvrigt, at deres fornemste opgave var at efterkomme kundernes ønsker. Og kunderne ønskede stadig hyggelige, dunkle og varme væg til væg farver. Der var i høj grad brug for opdragelse i den nye måde at tænke farver på. I den forbindelse gik malermester og faglærer Marlo Joensen fra Odense Malerskole i front og underviste sine elever i at se med et "friskt syn" på anvendelsen af farver i malerarbejdet. Marlo Joensen lærte sine elever at se med nye øjne på brugen af farver og lærte dem at understrege og fremhæve tingenes form.

Årsskriftet "FRISK SYN" blev fra 1934 udgivet af Odense malerskoles elevforening OME.

Navnet På tidskriftet afspejler den undervisning Marlo Joensen gav sine elever.

Dekoration

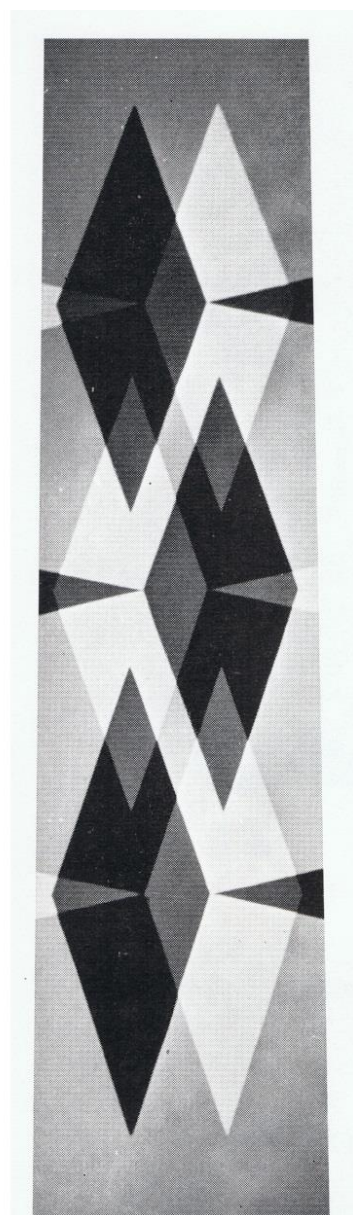
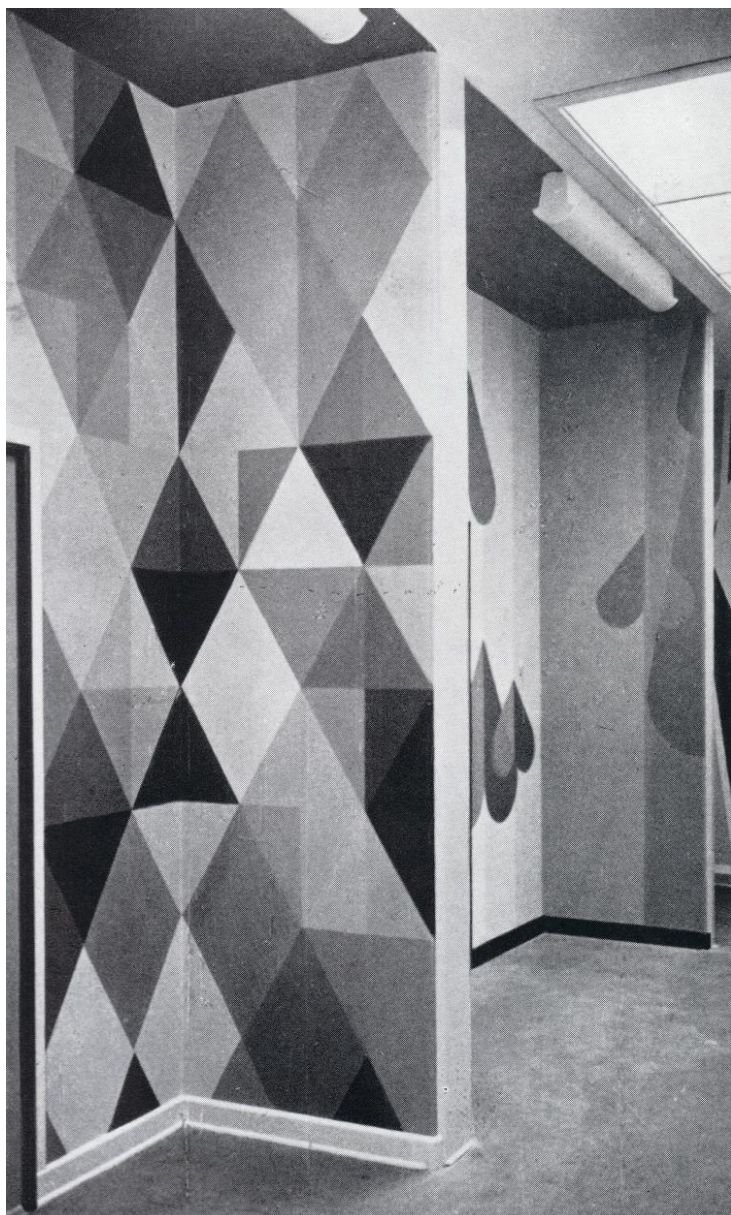
Billederne på denne og næste side er fra "Frisk syn" årgangene 1934-1968

I tiden forud for funktionalismen bestod den dekorative del af malerfaget hovedsagligt i at kunne udføre dekorationer efter forlæg af f.eks. Pompejanske vægmalerier samt imitation af marmor og træsorter. Disse discipliner fyldte meget af undervisningstiden på landets malerskoler. Der var var i høj grad brug for at tænke nye tanker hvis malerfaget ikke skulle miste sin dekorative del.

Undervisningen kom nu i langt højere grad til at omhandle nonfigurativ dekoration og mønsterkomposition. Dekorationsfarverne blev nøje afstemt efter omgivelserne og rummenes funktion. Farvernes inden byrdes forhold, fladestørrelser og anvendelse af kontraster var en vigtig del af de dekorative løsninger. Dekorationerne blev ofte placeret på en enkelt væg. Størrelsen på dekorationselementerne ændrede sig i løbet af årene fra at være sammensat af mange små elementer til større og mere enkle dekorationer.

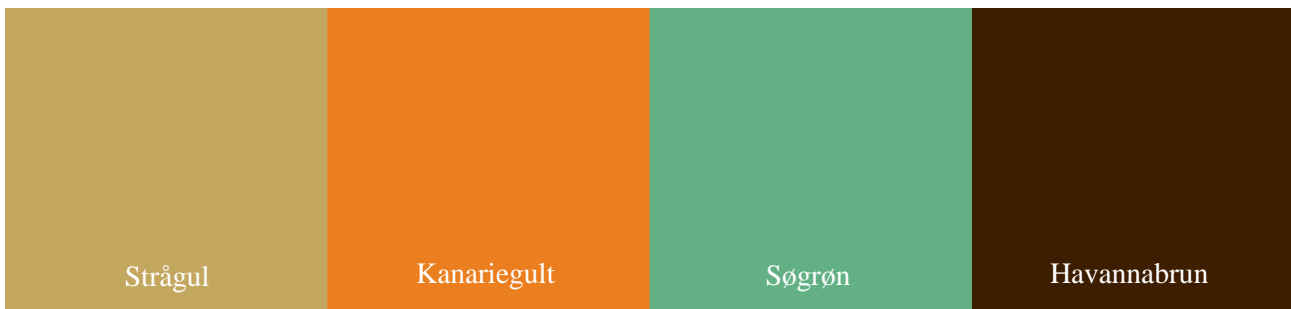

Dekoration

Dekorationer udført af svende og lærlinge i 1960erne.
Man tilstræbte et enkelt og ærligt formsprog.
Harmonisering af areal og farve samt brugen af
kontraster var en vigtig del af kompositionerne.

Farver

Malingsproducenterne markedsførte farver med navne fra naturen for at fremme salget af færdigblandende produkter.

Funktionalismen var en periode, hvor der skete rigtig meget nyt i farve og lakindustrien. Der blev udviklet mange nye malematerialer og pigmenter. Nu kunne man i langt højere grad end tidligere købe færdigblandet maling.

Malingsproducenterne markedsførte farver med forskellige navne for at fremme salget. Tidligere brugte man som regel pigmenternes navne når der skulle kommunikeret farver med kunderne. Den nye udvikling skabte et større behov for at sætte farver i system når der skulle laves harmoniske farvesammensætninger. På de tekniske skoler underviste man bl.a. efter Wilhelm Ostwalds farvesystem. Le Corbusiers farveklaviaturer fra henholdsvis 1931 og 1959 med anbefalinger af farvebrug dannede også grundlag for brugen af farver i både indretning og dekoration.

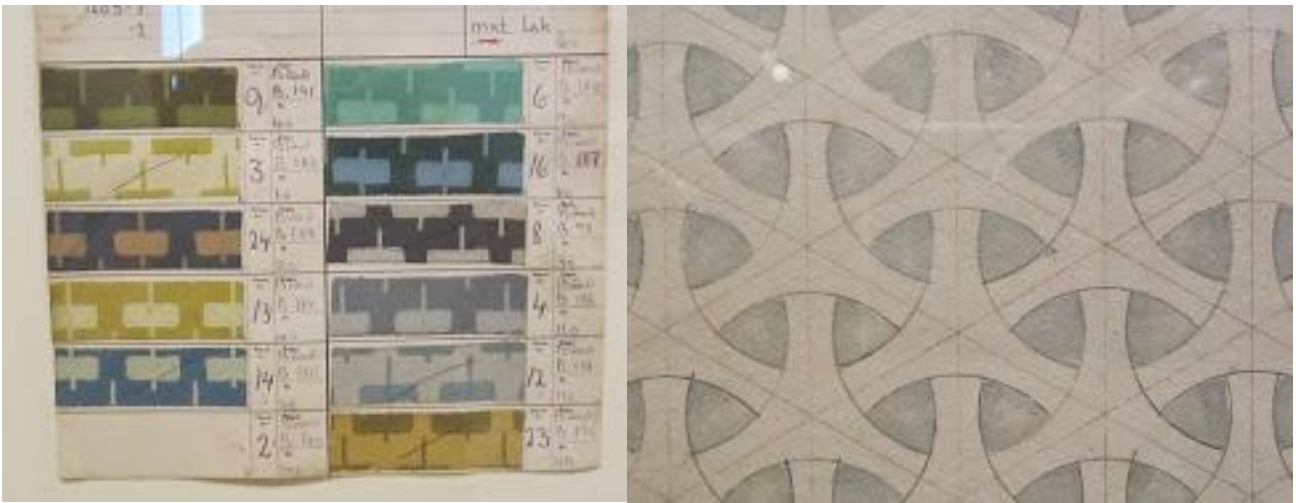
Wilhelm Ostwalds farvesystem blev benyttet i malerfaget. Reklame fra Sadolins nyt 1940.

Klik på nedenstående links og se Le Corbusiers farveklaviaturer fra 1931 og 1959

<http://www.lescouleurs.ch/1/le-corbusier/keyboard-of-colour-1931/>

<http://www.lescouleurs.ch/1/le-corbusier/keyboard-of-colour-1959/>

Tapet

Mange af de store arkitekter beskæftigede sig med at designe tapetmønstre. Herover ses til venstre en skitse med farveforslag til tapet af Arne Jacobsen fra 1960. Til højre ses en skitse til tapetdesign af Mogens Lassen fra 1946. Fotos af Lise Pedersen fra Nationalmuseets udstilling ”Tapet i tiden” september 2014.

Tapet var populært i funktionalismens boligindretning. Man kunne både få tapeter, der var næsten ensfarvede og tapeter med store og små mønstre. Tapeterne blev brugt både i hele rummet eller på en enkelt væg i kombination med malede vægge eller næsten ensfarvede tapeter. Mange af de store arkitekter f.eks. Arne Jacobsen og Mogens Lassen beskæftigede sig med at designe tapeter for tapetfabrikkerne. Af og til udskrev tapetproducenterne konkurrencer for at få ny inspiration til mønstre. I disse konkurrencer deltog indbudte arkitekter og kunstnere. På malerskolerne beskæftigede man sig også med design af tapetmønstre, af og til deltog malerskolerne også i konkurrencerne.

Forslag til tapeter fra svendeskolen i Odense 1958

Nøglebegreber for brug ved bedømmelse af svendeprøver

- Mønsterkompositioner.
- Geometriske former.
- Inspiration fra Dansk design og arkitektur i perioden imellem 1930 og 1970.
- Farver fra NCS nuanceområderne lyse dæmpede, midt nuancer, mørke mættede og stærke mættede.
- Kulde/varmekontrast, lys/mørke kontrast, kvalitetskontrast og komplementærkontrast.
- Dekoration tilpasset nutidigt byggeri.

Litteraturliste

Malerarbejde i praksis ved Bahne Preisler årgang 1948.
Forlaget: Georg Andersen.

Malerfaget håndværkets bog årgang 1935.
Forlaget: Lindfors A/S.

Psykologisk udformning af rum og farvedynamik af Dr. Heinrich Frieling 1954.
Forlaget: Musterschmidt videnskabeligt forlag Göttingen.

Stilarternes kavalkade af Bjarne Jørnæs.
Forlaget: Politiken.

Stilarter, former og farver af Conny Vies og Elna Krogsrose.
Forlaget: Erhvervsskolernes forlag.

Farver i funktionalismen af Vibeke Andersson Møller.
Forlaget: Nationalmuseet og Rhodos.

Danske kunstnertapetet 1930-1965 af Vibeke Anderson Møller.
Forlaget: Rhodos.

Frisk syn årgang 1934-1967 Udgivet af Odense malerskoles elevforening

Tidens kvinder årgang 1953.

Sadolins nyt årgang 1940-1960.

Dansk design af Thomas Dickson.
Forlaget: Gyldendal.

Dansk stil i 1000 år af Anne-Grethe Steckhahn.
Forlaget: Arnold Busck.

Links

<http://www.dac.dk/da/dac-learning/netundervisning/arksite-kanon/om-arkitektur/stil-og-perioder/modernisme/>

http://bygningkultur2015.dk/typeblade/by_og_etagehuse/etagehuset_i_international_fun_kis/

<http://bsarkitekter.dk/farvearkaeologisk-undersoegelse-4-maj-kollegiet/>

<http://www.realdaniabyg.dk/projekter/stil-og-periode/modernisme>

http://www.kb.dk/da/nb/materialer/smaatryk/daells_varehus/index.html

http://brenneke.dk/Blog/Optegnelser/2013/7/19_FDB-mbler_-_Arkitekttegnede_mbler_til_folket!.html

<http://politiken.dk/forbrugogliv/boligogdesign/ECE2050083/fdb-stolen-folkets-klassiske-moebler-genoplives/>

<http://samvirke.dk/forbrug/artikler/revolutionaere-stole.html>

<http://www.lescouleurs.ch/1/le-corbusier/le-corbusier/>

Ophavsretten for billeder gælder i 50 år efter udgangen af det år, hvor billederne blev fremstillet. (Ophavsretslovens § 70)